

Od paleolitika do Drugog svjetskog rata: Dvadeset godina službe za arheološku baštinu

Osvrt

DOI: <https://doi.org/10.17018/portal.2024.14>

Ana Azinović Bebek, Lea Čataj, Pavle Dugonjić, Marijana Krmpotić,
Josip Višnjić

Arheološka se istraživanja u Hrvatskom restauratorskom zavodu provode od 2001. godine, kada je u Zavodu zaposlen prvi arheolog¹ čija se djelatnost odvijala pod okriljem Službe za nepokretnu baštinu. Postupno povećanje obima posla dovelo je do zapošljavanja novih stručnjaka te osnivanja Odjela za kopnenu arheologiju, Odjela za restauriranje kopnenih arheoloških nalaza i Odjela za podvodnu arheologiju, koji su 2005. ušli u sastav novoosnovane Službe za arheološku baštinu².

Razvoj Službe popraćen je povećanjem broja projekata i djelatnika, ali i njihovim stalnim usavršavanjem te unapređivanjem metoda arheološkog istraživanja i obrade podataka, kao i konzervatorsko-restauratorskih procesa. U Službi za arheološku baštinu danas su zaposlena 22 stručnjaka u sklopu Odjela za kopnenu arheologiju sa sjedištima u Zagrebu³ i Juršićima⁴, Odjela za podvodnu

arheologiju⁵, Odjela za restauriranje arheoloških nalaza⁶ te Odsjeka za konzervatorsku dokumentaciju arheološke baštine⁷. U dvadeset godina djelovanja kroz Službu je prošao veći broj djelatnika⁸ i pripravnika, koji su doprinijeli njezinu razvoju i realizaciji brojnih projekata.

Djelatnici Službe za arheološku baštinu godišnje provedu šezdesetak arheoloških istraživanja, popraćenih konzervatorsko-restauratorskim radovima na pokretnim nalazima. Većina radova realizira se u okviru redovne djelatnosti, financirane sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, a dio se provodi u suradnji s lokalnom samoupravom i raznim drugim investitorima na poslovima vezanima uz istraživanja i zaštitu arheološke

1 Prvi arheolog zaposlen u Hrvatskom restauratorskom zavodu bila je doc. dr. sc. Ana Azinović Bebek, danas pomoćnica ravnatelja za arheološku baštinu.

2 Prvi pročelnik Službe bio je mr. sc. Jasen Mesić, kojeg je naslijedio dr. sc. Luka Bekić i dr. sc. Tajana Pleše do studenog 2024.

3 Voditeljica Odjela za kopnenu arheologiju sa sjedištem u Zagrebu je dr. sc. Marijana Krmpotić, uz koju su zaposleni i arheolozi Ivana Hirschler Marić, dr. sc. Andrej Janeš, Petar Sekulić i Marko Babeli.

4 U Odjelu za kopnenu arheologiju sa sjedištem u Juršićima zaposlen je voditelj dr. sc. Josip Višnjić te arheolozi Siniša Pamić i Mateja Baričević.

5 Voditelj Odjela za podvodnu arheologiju je arheolog Pavle Dugonjić, uz kojeg su zaposleni i arheolozi Igor Miholjek, Krunoslav Zubčić, Vesna Zmaić, Igor Mihajlović, Jurica Bezak te tehničar Denis Jakopović.

6 Uz voditeljicu Odjela za restauriranje arheoloških nalaza, arheologinju dr. sc. Leu Čataj, zaposleni su i restauratori Mihael Golubić, Maša Vuković Biruš, Mladen Mustaček, Marko Nemeth i Elena Perković Gjurašin.

7 U Odsjeku za konzervatorsku dokumentaciju arheološke baštine zaposlen je arheolog David Bergant.

8 Osim prerano preminulih arheologa Tihomira Percana i Maria Jurišića, djelatnici Službe bili su i arheolozi mr. sc. Jasen Mesić, izv. prof. dr. sc. Irena Radić Rossi, dr. sc. Luka Bekić, dr. sc. Tajana Pleše, dr. sc. Mladen Pešić, Ivica Pleština, Robert Čimin, Vinko Madiraca i Jure Popović, fotograf Robert Mosković, restauratori Matija Krklec, Nenad Kuzmanović, Ivo Martinović, Anita Jelić, Antonija Jozić, Martina Čurković Madiraca, Petra Dinjaški, Asta Dvornik, Nenad Kuzmanović.

baštine. Radovima koje obavlja Služba, obuhvaćena su sustavna, zaštitna, probna i revizijska arheološka istraživanja, arheološki nadzori, rekognosciranja i terenski pregledi te nedestruktivna istraživanja, poput aerofotografije, LiDAR snimanja, batimetrije, *side-scan* sonara i geofizičkih istraživanja.

Služba za arheološku baštinu djeluje na području cijele Republike Hrvatske: od Savudrije na zapadu do Iloka na istoku, od Svetog Martina na Muri na sjeveru do Dubrovnika, Mljeta i Palagruže na jugu. Istraživanjima su obuhvaćena arheološka nalazišta različitih karakteristika i iz različitih razdoblja, od paleolitika do Drugog svjetskog rata. Kopnena arheološka istraživanja obavljaju se na nalazištima na otvorenom i u špiljama, a podvodna u podmorju, rijekama i jezerima, dok su konzervatorsko-restauratorskim radovima obuhvaćeni nalazi od keramike, metala, stakla i organskih materijala. Istraživane su prapovijesne nekropole te gradinska i nizinska prapovijesna naselja, urbana i ruralna antička naselja te kasnoantičke visinske utvrde, antički brodolomi i potonula arhitektura te nekropole iz istog razdoblja. Osobito su brojna i raznolika srednjovjekovna i novovjekovna nalazišta na kojima su se odvijali arheološki radovi: od samostanskih sklopova, sakralnih građevina i groblja, starih gradova, utvrda i ruralnih naselja do brodoloma i olupina brodova. Predmetom istraživanja bili su i avioni iz Prvog i Drugog svjetskog rata pronađeni na kopnu i u moru.

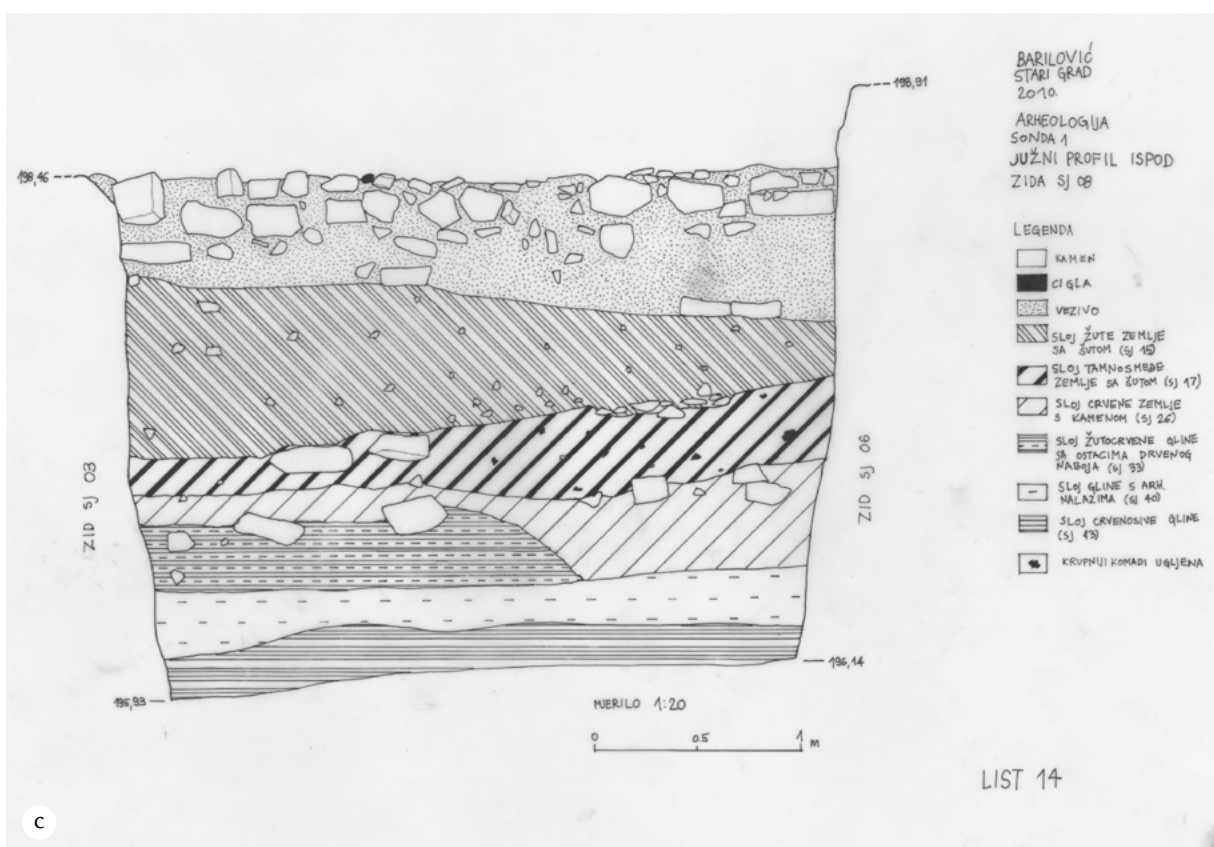
Svako arheološko istraživanje obavlja se međunarodno priznatim interdisciplinarnim metodama, uz korištenje odgovarajuće suvremene opreme u svrhu prostornog

određivanja i izrade dokumentacije nalazišta i nalaza. Po dovršetku istraživanja, pronađeni nepokretni i pokretni nalazi obrađuju se prema pravilima struke, a nalazište se valorizira interdisciplinarnim znanstvenim pristupom. U skladu s rezultatima valorizacije određuju se privremene i trajne metode zaštite nalazišta (konzerviranje, restauriranje i prezentiranje), što se detaljno opisuje u konzervatorskoj studiji koja je sastavni dio završnog elaborata.

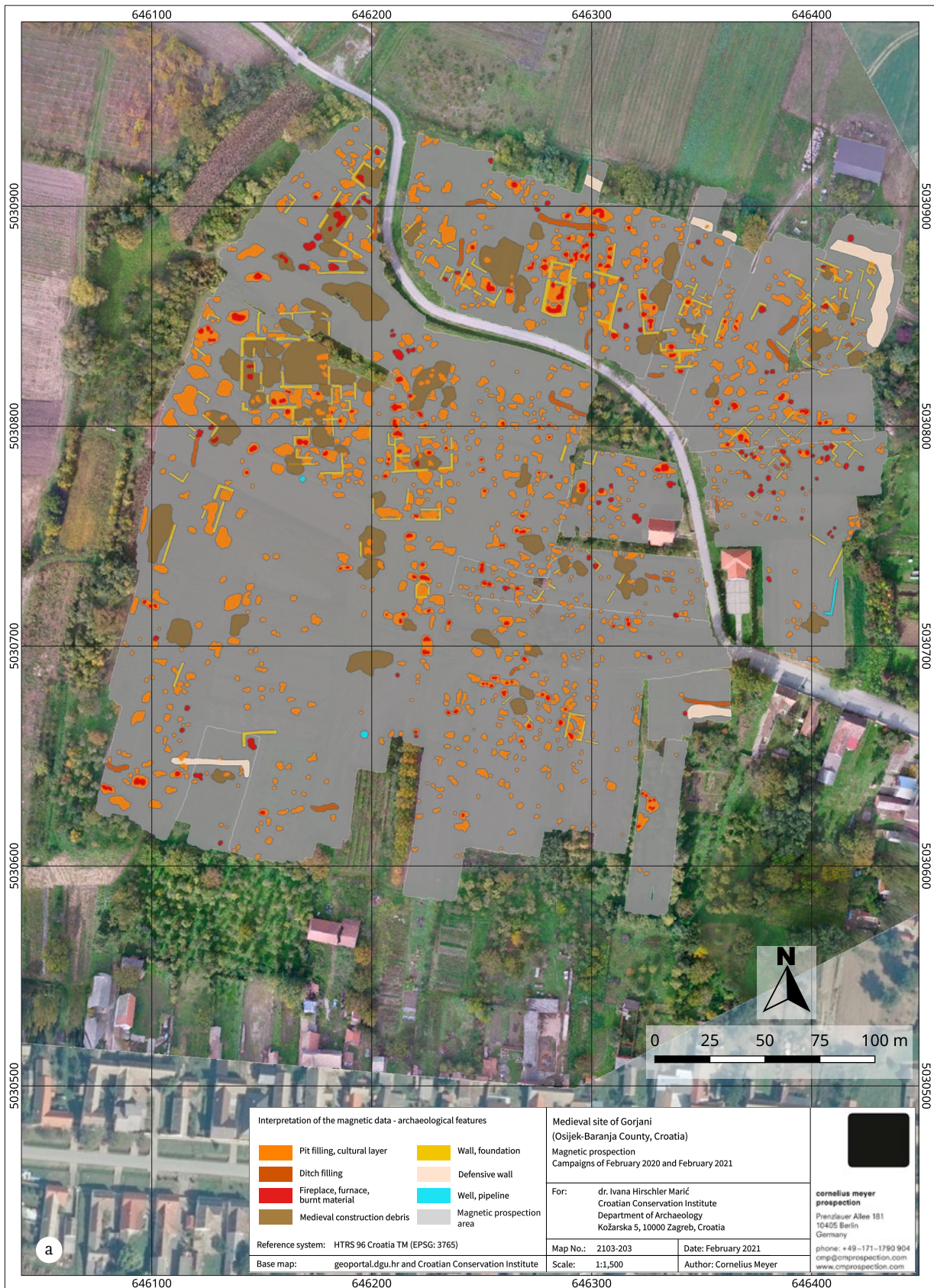
U realizaciju programa istraživanja i zaštite arheološke baštine koje provodi Služba, bili su uključeni brojni vanjski suradnici, od studenata arheologije i srodnih znanosti, magistara arheologije do znanstvenih suradnika različitih struka. Također su razvijene suradnje s brojnim domaćim i inozemnim znanstvenim i stručnim institucijama u svrhu multidisciplinarnе i cjelovite analize te interpretacije pronađene arheološke građe.

Rezultate provedenih istraživanja djelatnici Službe redovito predstavljaju izlaganjima na znanstvenim i stručnim skupovima, objavama znanstvenih i stručnih radova, monografskim objavama pojedinih nalazišta, kao i povremenim izložbama. Široj je javnosti djelatnost Službe prezentirana kroz stručno-popularna predavanja u školama i različitim kulturnim ustanovama.

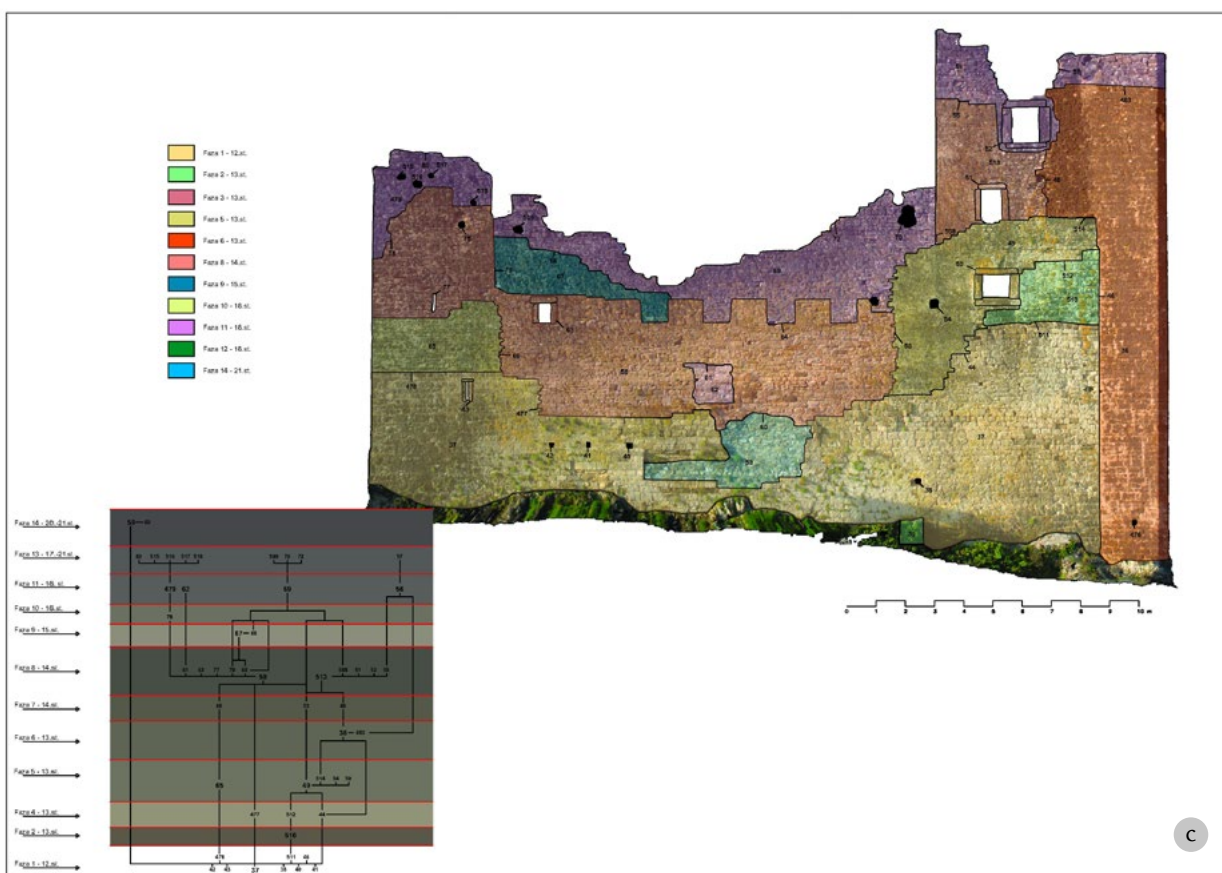
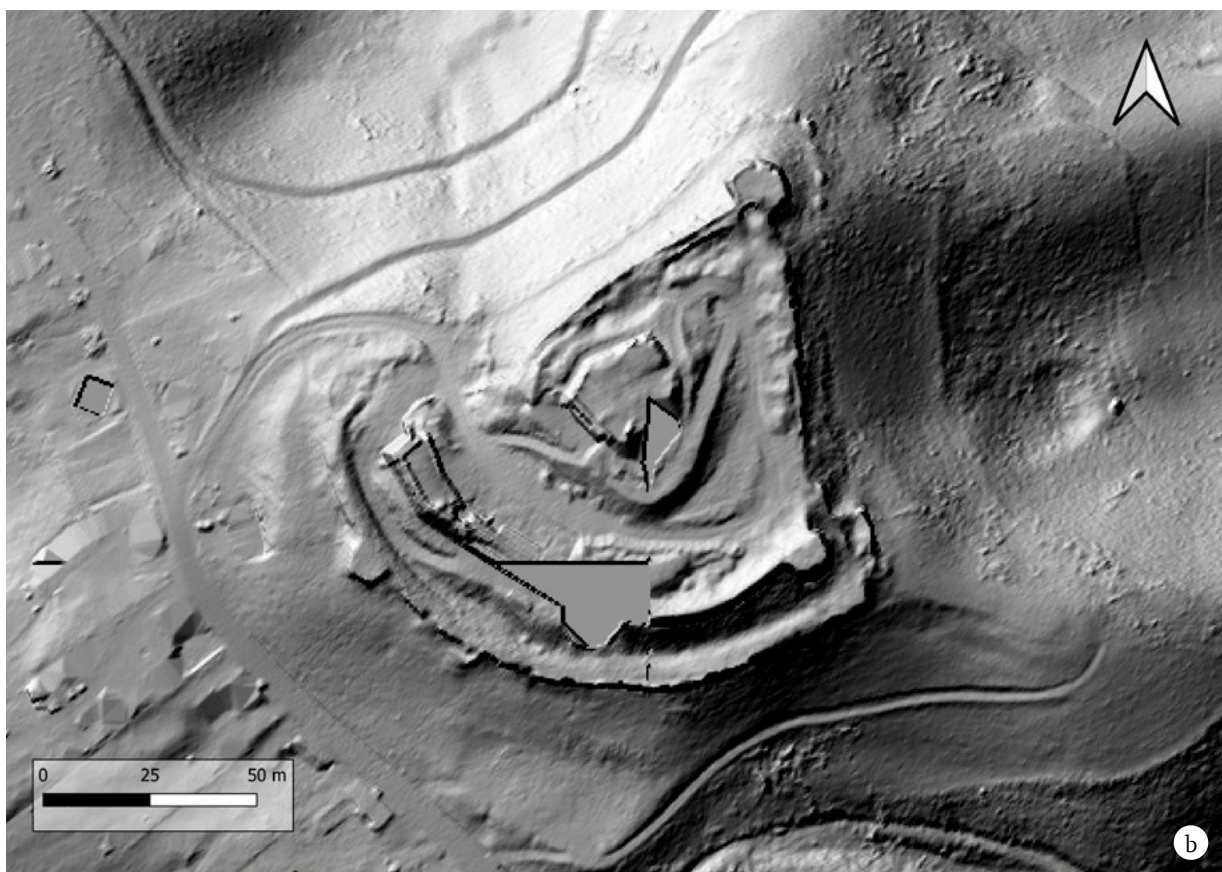
Pridržavanje najviših standarda struke, inovativnost kroz korištenje najsuvremenijih tehnologija dokumentacije i analiza, osuvremenjivanje i usavršavanje djelatnosti, kao i efikasnost u realizaciji poslova, temeljne su vrijednosti na kojima je djelatnost Službe za arheološku baštinu od samih početaka počivala i na kojima se nastavlja razvijati. ■

1. Kopnena arheologija – dokumentiranje nekada: a) crno-bijela fotografija tijekom istraživanja – crkva sv. Petra, Novo Mjesto, 2001. godine; b) izrada terenske dokumentacije, pavlinski samostan i crkva Rođenja Blažene Djevice Marije, Svetice, 2009. godine; c) arheološka dokumentacija istraženog profila, Stari grad Barilović 2010. godine

2. Kopnena arheologija – dokumentiranje danas: a) rezultati magnetne prospekcije nalazišta Gorjani 2021. godine

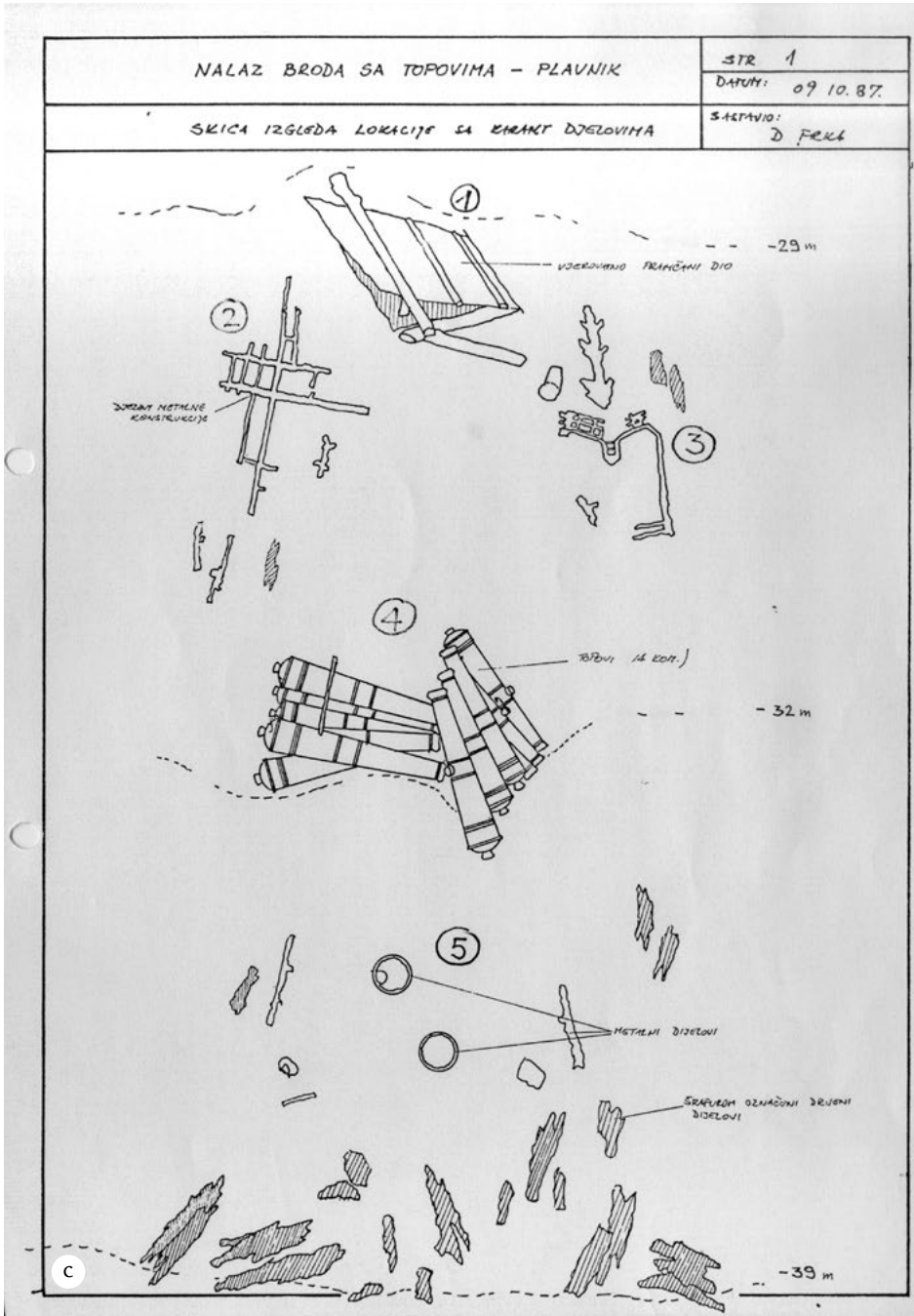
2. Kopnena arheologija – dokumentiranje danas: b) rezultati LiDAR snimanja Cetingrada 2023. godine; c) stratigrafska analiza zidova utvrde Petrapiloz 2018. godine

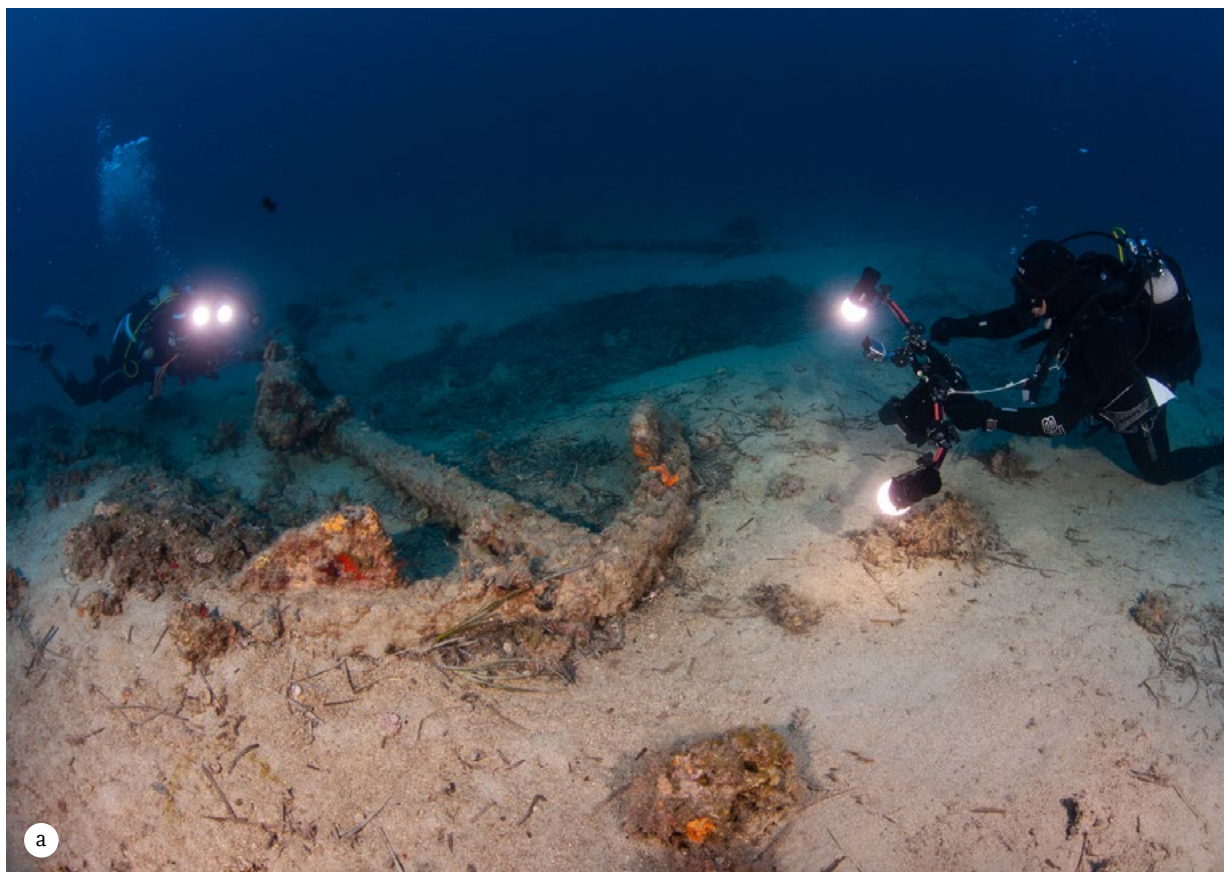
2. Kopnena arheologija, dokumentiranje danas: d) zračna fotografija arheološkog nalazišta Crkvišće, Gornje Bukovlje 2023. godine; e) idejna rekonstrukcija kasnoantičke utvrde Crkvišće, Gornje Bukovlje 2023. godine

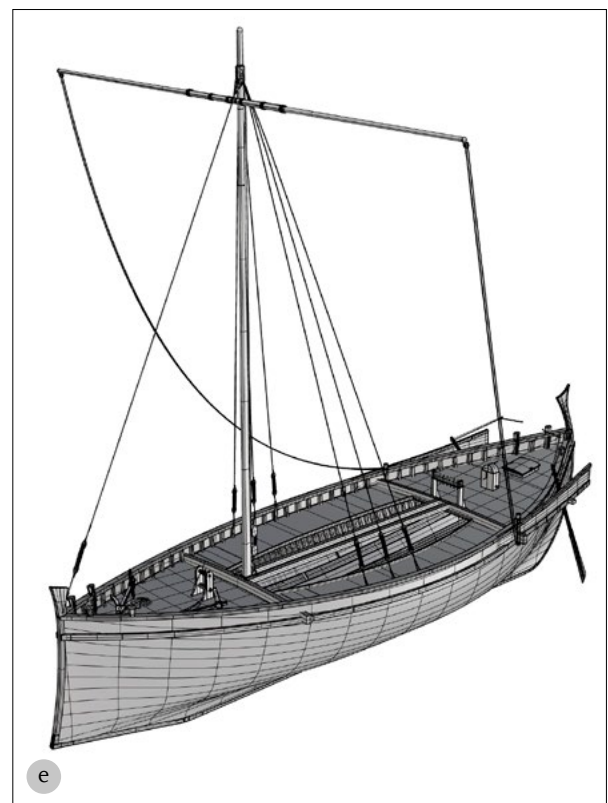
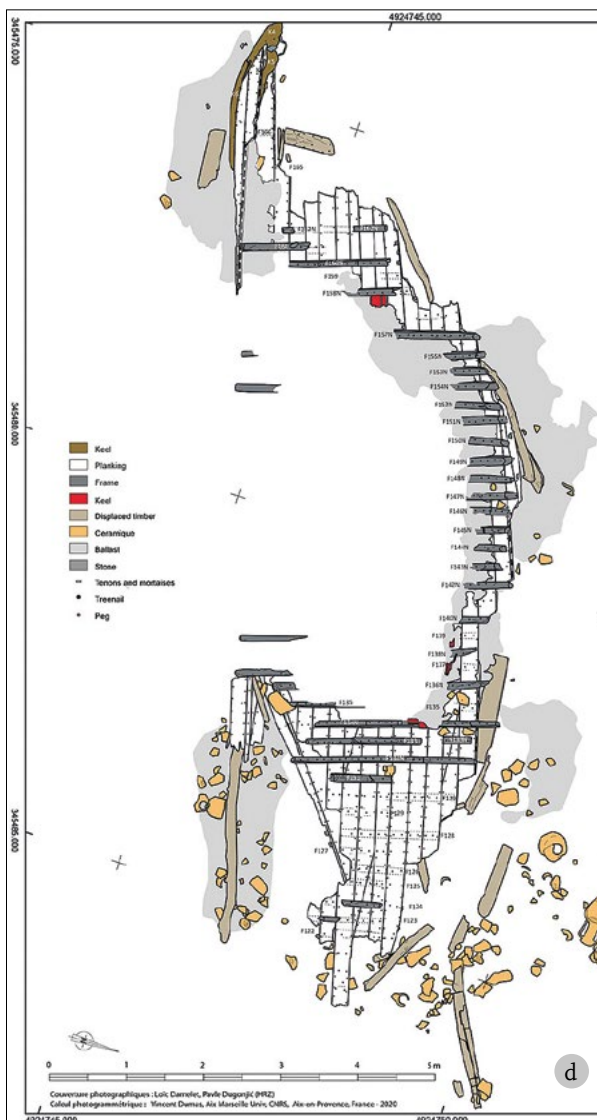
3. Utvrda Possert prije i nakon provedenih arheoloških istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih radova

4. Podvodna arheologija – dokumentiranje nekada: a) dokumentiranje pod morem, o. Hvar, otočić Stambedar 1986. godine; b) arheološki nacrt u kvadratnoj mreži brodoloma na položaju Drevine, 1976. godine; c) skica nalaza broda s topovima, o. Plavnik 1987. godine

5. Podvodna arheologija – dokumentiranje danas: a) dokumentiranje pod morem, o. Hvar, otočić Stambedar 2024. godine; b) zračna fotografija kasnoantičkog ribnjaka u Polačama, o. Mljet 2023. godine

5. Podvodna arheologija – dokumentiranje danas: c) ortofoto antičkog potopljenog broda u uvali Paržine, o. Ilovik 2022. godine; d) nacrt očuvanih ostataka brodske konstrukcije, o. Ilovik, uvala Paržine 2022. godine; e) idejna rekonstrukcija antičkog broda u uvali Paržine, o. Ilovik, 2022. godine

6. Izbor arheoloških nalaza na kojima su provedeni konzervatorsko restauratorski radovi, stanje prije i poslije: a) brončana lampica, Osor, 2022. godine; b) keramička urna s poklopcem, Osor, 2022. godine; c) olovna bula pape Pia II, Gorjani, 2022. godine; d) staklena posuda, crkva sv. Nikole biskupa, Žumberak 2014. godine

